

УДК 378.14

Раїса Куліш,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
та соціального розвитку особистості
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського

ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розкриваються умови підвищення рівня педагогічної практики студентів вищих навчальних закладів за рахунок використання інтерактивних методів удосконалення планування педпрактики, підбору базових шкіл і вчителів відповідної кваліфікації, залучення студентів-практикантів до виконання завдань з науково-дослідної роботи.

Ключові слова: інтерактивні методи, педагогічна практика, етапи практики, якості вчителя, науково-дослідна робота.

В статье раскрываются условия повышения уровня педагогической практики студентов высших учебных заведений за счет использования интерактивных методов совершенствования планирования педпрактики, подбора базовых школ и учителей соответствующей квалификации, привлечение студентов-практикантов к выполнению задач по научно-исследовательской работе.

Ключевые слова: интерактивные методы, педагогическая практика, этапы практики, качества учителя, научно-исследовательская работа.

In this article the conditions improving teacher practices of university students through the use of interactive methods for improving planning pedagogical practice, selection of basic schools and teachers suitably qualified involvement of practice to perform tasks of scientific research.

Key words: interactive methods, teaching practice, the stages of practice, as a teacher, research work.

Постановка проблеми. Створення конкурентноспроможної і гнучкої системи підготовки майбутнього вчителя до виконання своїх професійних обов'язків – важлива умова модернізації освіти. Сучасний етап розбудови національної системи освіти підвищує вимоги до підготовки педагогів. Розв'язання цих завдань забезпечується поєднанням фундаментального науково-теоретичного та практично-методичного напрямів. Однією з форм цього поєднання є педагогічна практика – невід'ємна складова всього навчально-виховного процесу підготовки

майбутніх фахівців. Але вона сама потребує пошуку ефективних форм і методів її організації та проведення.

Мета статті: показати інтерактивні (взаємодіючі) методики навчання до організації педагогічної практики студентів у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика свідчить, що, оволодіваючи навичками інтерактивного навчання, студенти поступово переносять їх у свою практичну діяльність, навчаючи дітей вмінню самостійно здобувати знання, робити вибір на користь активної діяльничної позиції в їх опануванні. Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської від слова «*interact*», де «*inter*» – взаємний, і «*act*» – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу, спілкування [7, с. 8].

Використання інтерактивних прийомів у проведенні педагогічної практики передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу студенту-практиканту стати справжнім лідером учнівського колективу [1, с. 20].

Розв'язання проблеми формування готовності майбутнього вчителя до такої педагогічної діяльності можливе на основі удосконалення всіх ланок навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів, у тому числі й педагогічної практики студентів. Саме на практиці студент може визначитись, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, визначити ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Різноманітні аспекти практичної підготовки знаходимо у працях О. А. Абдуліної, С. І. Архангельського, Н. В. Кузьміної, В. О. Сластьоніна.

Вивчення літературних джерел, досвіду роботи методистів і вчителів шкіл, які керують практикою студентів, і наше дослідження свідчать про наявність більших можливостей підвищення ефективності практики студентів шляхом покращення:

- планування керівництва педагогічною практикою керівників групи та окремих викладачів;
- підбору шкіл, вчителів і створення необхідних умов для вдалого виконання функцій педагогічної практики;
- залучення студентів до наукових досліджень;
- використання технічних засобів навчання, науково обґрунтованого контролю роботи практикантів.

Враховуючи значення планування при підвищенні ефективності роботи, нами була розроблена і впроваджена єдина форма плану для методистів університету щодо удосконалення організації їх діяльності під час педагогічної практики. Пропонуємо таку методику керівництва

педпрактикою студентів за рахунок удосконалення діяльності керівників педпрактики.

Перший етап передбачає: вивчення студентів, прикріплених до певного викладача на період практики; постановка загальних і диференційних задач керівництвом педагогічної практики з урахуванням рівня педагогічної підготовки та індивідуальних особливостей студентів; навчання студентів вмінням навчально-виховної роботи; надання переліку педагогічних умінь, якими вони повинні оволодівати; відтворення, актуалізація, поглиблення теоретичних знань студентів з основних питань організації навчального процесу в школі (принципи побудови системи уроків з теми, типи і структура уроків, шляхи оптимізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання, вміння створювати проблемну ситуацію на уроці, вивчення особистості учня); навчання студентів вмінню спостерігати, аналізувати уроки, позакласну роботу за зразком учителя, а також планувати свої дії; введення студентів у виховну роботу, яка визначається планом класного керівника; постановку перед студентами дослідницьких завдань для самостійної творчої розробки; щотижневе проведення проблемних семінарів з питань покращення роботи студентів на педагогічній практиці.

Наступний етап передбачає: подальше вивчення питань виховання в процесі навчання; поступове переведення студентів з позиції помічника класного керівника на позиції самостійного вихователя; створення під час педагогічної практики ситуацій, які вимагають від студентів виявлення педагогічної інтуїції, творчих умінь, наукового педагогічного передбачення, а також всебічного аналізу побічних ситуацій і вивчення проблеми «педагог – колектив – особистість»; організація роботи студентів з трудової і моральної просвіти, трудовому вихованню і професійної орієнтації учнів і аналіз взаємовідносин з активом класу, розгляд проблеми «педагог – класний керівник»; аналіз виховної роботи в класах з точки зору її системності; щотижневе проведення підсумкових днів з обговоренням процесу реалізації планів практики окремими студентами і групою в цілому.

Заключний етап передбачає: навчання студентів всебічному аналізу результатів навчально-виховної роботи; узагальнення власного досвіду; вміння відокремлювати об'єктивні фактори навчально-виховної роботи від суб'єктивних, бачити їх взаємодію і взаємообумовленість; підведення підсумків педагогічної практики у формі складання звітів, виявлення рівня сформованості педагогічних умінь і на основі цього визначення студентам індивідуальних завдань для наступної роботи; участь у роботі педради школи і підсумковій науковій конференції за результатами педагогічної практики.

Безумовно, для складання науково обґрунтованого плану навчально-виховної діяльності студентів-практикантів важливо знати не тільки

загальні основи планування, але, насамперед, специфіку праці як своєї, так і студентів. Під час планування методист продумує і глибоко осмислює майбутню діяльність, педагогічно перероблює зміст, шукає найбільш раціональні форми її організації.

Наступним важливим фактором, який сприяє удосконаленню педагогічної практики студентів, є вмільний підбір шкіл, вчителів та класних керівників для керівництва педагогічною практикою студентів. Серед різноманітних факторів, які впливають на формування вчителя-вихователя, особливе місце належить особистому прикладові викладачів з предмету і класних керівників, до яких доводиться повсякденно студентам звертатися під час педагогічної практики. Морально-психологічні якості найкращих вчителів позитивно впливають на формування професійного інтересу студентів і викликають у них щире почуття задоволеності педагогічною практикою. На основі опитування та аналізу анкетних даних, висловлювань та письмових відповідей з педагогічної практики, визначені важливі, на наш погляд, якості особистості і характеру учителів, які здійснюють на студентів-практикантів позитивний вплив (табл. 1).

Таблиця 1

**Якості вчителя, які позитивно впливають
на студентів-практикантів**

№ з/п	Якості вчителя, які здійснюють позитивний вплив на студентів-практикантів	Кількість студентів (у %)
1.	Глибоке знання предмету	59
2.	Висока загальна культура	59
3.	Захопленість своєю роботою	52
4.	Доброзичливе та уважне ставлення до студентів, готовність у будь-який час надати допомогу	48
5.	Любов та повага до учнів	45
6.	Творчий підхід до роботи	20
7.	Особиста привабливість учителя	17
8.	Педагогічний такт	14

Студенти відмічають різні сторони в діяльності учителя, який розбудив і підсилив у них любов до педагогічної діяльності, до дітей. Більшість студентів виділяють такі якості вчителя: володіння своїм предметом (59 %), захопленість роботою (52 %), а також ставлення до студентів-практикантів (48 %) і учнів (15 %). Безумовно, що виділення студентами тих чи інших якостей особистості вчителя зроблено на основі морально-психологічних якостей тих індивідуумів, з якими їм потрібно спілкуватися під час педагогічної практики, і є суб'єктивним. Проте, образ

кращих вчителів став для багатьох студентів педагогічним ідеалом, гідним прикладом для наслідування.

Разом з тим студентам-практикантам потрібно мати справу і з вчителями, окремі якості яких у деякій мірі гальмують їх інтереси до навчально-виховної роботи в школі. До таких якостей студенти відносять в першу чергу такі (табл. 2):

Таблиця 2

**Якості вчителя, які негативно впливають
на студентів-практикантів**

№ з/п	Якості вчителя, які негативно впливають на студентів-практикантів	Кількість студентів (у %)
1.	Зверхнє ставлення до студентів	82
2.	Ігнорування позакласних занять, які проводяться під керівництвом студента	30
3.	Переривання студентів під час уроку чи позакласного заняття різними репліками та зауваженнями	40
4.	Недовіра до студентів, яка виявляється у забороні самостійно ставити оцінки за контрольні роботи, під час проведення окремих уроків	38
5.	Необ'єктивний аналіз уроків та позакласних занять, які проводить студент	53
6.	Відсутність глибоких знань з предмету, який викладається	75
7.	Особиста привабливість учителя	17
8.	Педагогічний такт	14

Негативні риси особистості вчителів, які визначені у показниках, несприятливо впливають на організацію та проведення педагогічної практики. Відомо, що чим вища майстерність учителя, тим вище його задоволення своєю роботою. Нами була проаналізована залежність між задоволеністю вчителя роботою з учнями та задоволеністю своєю роботою студентами-практикантами. В результаті виявилось, що між цими компонентами існує пряма залежність, тобто чим більше задоволені роботою вчителі, тим більший індекс задоволеності в студентів-практикантів.

Відповідно, ділові та морально-психологічні якості вчителів та класних керівників, які залучаються до керівництва роботою студентів, відіграють суттєву роль і у підвищенні ефективності педагогічної практики. Тому вони повинні володіти такими особистими якостями, які б

здійснювали на студентів позитивний вплив. Очевидно, доцільно мати єдині критерії оцінки особистих якостей, відповідно до яких і відбувається відбір вчителів для роботи з практикантами. До особистих якостей належать: ідейно-політичний та культурний світогляд, суспільна активність, почуття нового, педагогічний такт. Серед якостей, які характеризують професійну майстерність вчителя, виокремили такі: знання свого предмету та психолого-педагогічних основ навчання, забезпечення індивідуального підходу до учнів та міжпредметних зв'язків; знання психолого-педагогічних основ виховання; робота з активом класу; вміння забезпечити єдність дій з батьками.

Вчителі об'єктивно оцінюють свої можливості щодо керівництва роботою студентів-практикантів. Про це свідчать відповіді вчителів на питання анкети: «Які заходи, на ваш погляд, слід здійснити для покращення організації і проведення педагогічної практики?» та «Яких знань у вас недостатньо?». 85 % із опитаних відповіли, що необхідно проводити навчання з учителями шкіл з актуальних питань роботи студентів-практикантів та ознайомленню їх з найновішими досягненнями психолого-педагогічних наук. Заключним етапом спецсемінару є участь вчителів та методистів університету в науково-практичній конференції, направленої на удосконалення педагогічної практики студентів.

Висновки і перспективи. Після такої підготовки вчителі шкіл, методисти університетів з великим натхненням керують роботою студентів, краще розуміють мету і завдання практики, надають студентам кваліфіковану допомогу під час виконання її програми. Зростає їх майстерність як керівників-наставників майбутніх вчителів, а для студентів-практикантів створюються сприятливі умови оволодіння педагогічними вміннями і навичками, що сприяє підвищенню ефективності педпрактики студентів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на більш якісну підготовку керівників педпрактики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Інтерактивні прийоми викладання навчальної дисципліни у вищій школі / Г. В. Беленька. – К., 2001. – 118 с.
2. Кулиш Р. В. Пути повышения эффективности педагогической практики студентов пединституты в общеобразовательной школе / Р. В. Кулиш. – Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 1978.
3. Матвієнко О. В. Організація педагогічної практики з виховної роботи у початковій школі / О. В. Матвієнко. – К. : Стилос, 2003. – 124 с.
4. Решетникова П. Е. Организация педагогической практики в начальных классах / П. Е. Решетникова. – М. : Владос, 2002. – 320 с.
5. Пальцева О. Обучение педагогов с помощью интерактивных методов / О. Пальцева // Дошкольное воспитание. – 2003. – № 3. – С. 15–19.
6. Коджаспирова Г. М. Педагогическая практика в начальной школе /

- Под ред. Г. М. Коджаспировой. – М. : Академия. – 2000. – 272 с.
7. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004 – 192 с.
  8. Про організацію управління виховним процесом у вищих закладах освіти (Методичні рекомендації). – Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – № 3–4.
  9. Закон України «Про вищу школу» від 01.07.2014. – № 1556 – VII.
  10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. / Указ президента України № 344/2013 від 20 червня 2013 р.